

WAAROM WERKEN WE?

Inhoud

Inleiding	7
1 Wat ik over werk leerde van dromen	15
2 Wat ik over werk leerde van een barefootwalker	39
3 Wat ik over werk leerde achter mijn naaimachine	64
4 Wat ik over werk leerde van een zelfscankassa	86
5 Wat ik over werk leerde in het wild	104
6 Wat ik over werk leerde in de bajes	132
7 Wat ik over werk leerde in het klooster	159
8 Wat ik over werk leerde van Het Einde	180
Verantwoording	203

Inleiding

We praten over ons werk alsof we een ladder beklimmen of een weg afleggen, maar we zitten meer dan de helft van ons leven op onze kont – op de bureaustoel, op de bank, in de auto. Tegelijkertijd jagen we een soort perfect evenwicht na, de ultieme werk-privé-balans. Volgens boswachter en tv-persoonlijkheid Arjan Postma, met wie ik in een hoofdstuk van dit boek door de Eilandspolder slenter, is dit waanzin. Hij zegt: ‘Mensen denken ook altijd dat er zoiets bestaat als een natuurlijk evenwicht. Maar als iets in de natuur een balans begint te naderen, betekent dat meestal dat het aan het doodgaan is.’ Balans als doodvonnis. Ik moest meteen weer denken aan die zogenaamde ‘sleur’ waar wij mensen in dreigen te komen als een te groot deel van ons leven voorspelbaar

wordt. Misschien zou niet balans, maar juist dynamiek – waar ook de natuur goed op vaart – ons streven moeten zijn? Op de werkzaal van de bajes gedetineerden juist goed op structuur en regels; iets wat ze in het dagelijks leven vaak hebben moeten ontberen. Velen van hen zijn om die reden zelfs liever binnen de muren dan erbuiten. Hoeveel begrenzing hebben we nodig om echt gelukkig te zijn? En welke rol speelt werk daarin? Dat vraag ik me in een ander hoofdstuk af, wanneer ik een dag meeloop op de PI met arbeidsbegeleider Elma.

Dit boek is een ontdekkingsstocht naar het waarom van werk: iets wat we als zo vanzelfsprekend zien. Het is niet mijn bedoeling om een sluitend antwoord te geven, maar wel om aan te zetten tot verwondering, en om nieuwe perspectieven te bieden. Ik neem jullie daarbij bewust mee naar onverwachte plekken. Ik zoek naar de betekenis van werk terwijl ik met een boswachter door een weiland slenter, mezelf voor een weekend opsluit in een klooster, de bajes bezoek, en een dromenduider raadpleeg. Omdat ik dat zelf interessant vind, maar ook omdat ik denk dat een nieuwe omgeving ons vaak tot bijzondere inzichten kan brengen en onconventionele verbindingen doet leggen.

Toen ik de eerste paar hoofdstukken had geschreven, liet ik die lezen aan een bevriende schrijver. Zij vertelde me dat het voor haar heel louterend was om even vanuit de blik van een olifant of als nachtmerrie naar je eigen werkende leven te kijken. Want: 'Je kunt al snel meetollen in de werkwaaan van de dag. Waar zijn we nu eigenlijk mee bezig? En waarom? Die compleet originele en o zo simpele inzichten van de boswachter zijn dan zó top!' Ik wist het misschien ergens zelf al wel, maar zij verwoordde hier exact de drang vanwaaruit ik dit boek heb geschreven. Om uit de sleur te komen van wat zo gewoon is geworden, moet je eropuit.

Dat ik juist het onderwerp 'werk' heb uitgekozen om een boek over te schrijven, is natuurlijk ook niet toevallig. Of ergens ook wel. Tijdens een werkperiode bij *de Volkskrant* kwam ik namelijk toevalligerwijs terecht op de economieredactie. In eerste instantie had ik mijn twijfels; zou ik daar wel uit de verf komen? Ik wilde persoonlijke verhalen vertellen, op mooie reportages gaan, en was toch zeker niet geïnteresseerd in aandelen en beursgangen, in multinationals of economische theorieën. Maar ik ontdekte al snel dat economie, en vooral het onderdeel 'werk', zo veel meer menselijkheid in zich draagt dan het

stoffige imago – en de plaatsing op de allerachterste pagina's van de krant – misschien doet vermoeden. Werk en economie raken namelijk iedereen: we zijn er dagelijks mee bezig.

Ik liep in die tijd een dag mee met een workaholic die elke dag om vijf uur 's morgens in zijn Tesla stapte, en zich op autopilot over de A27 in een halfuur naar zijn kantoor liet rijden, zodat hij ondertussen de mailtjes van de vorige avond kon wegwerken. Of hij ouder dan veertig zou worden, kon hem niet veel schelen. Wel hoeveel hij zijn bedrijf tot die tijd nog kon laten groeien. In zijn nek had hij een cyste. Als die weer eens erg opzwol, was dat voor hem een teken om het even iets rustiger aan te doen, vertelde hij me om halftien 's morgens, met de vijfde espresso van die dag in de hand. Zijn vriendin zag trouwens liever wel dat hij nog na zijn veertigste in leven zou zijn, vertelde ze me toen ik op die Koningsnacht uitgenodigd was om bij hen te blijven eten: zij ging daarna de stad in, terwijl hij thuis bleef werken.

Ook voer ik een dag mee op de Oosterschelde met de familie Van Dort, vissers die als laatsten in Nederland volgens een oeroude methode ansjovis vangen. Ze vissen met weren: een soms wel een kilometer lange constructie van jonge boomstammen – die ze

zelf in de winter hakken – in het laagwater, die de vissen in een fuik leidt. Hun beroep, dat al generaties bij hun familie hoort en nauw verbonden is met de plaatselijke cultuur (de drie A's: ansjovis, aardbei, asperge zijn de delicatessen van regio Bergen op Zoom), dreigt uit te sterven. Wat hun dan te wachten staat? Daar dachten ze nog niet over na. Soms komen ze met lege handen thuis. Soms slepen ze 1000 kilo op een dag binnen. De ansjovis is onvoorspelbaar. 'Maar wat moeten wij anders? Dit is alles wat wij kennen,' zeiden de vissers daarop.

Natuurlijk ging ik door dit thema te behandelen ook vaker nadenken over wat werk voor mijzelf betekent. Ik begon op te merken hoe je op verjaardagsborrels, tussen een groepje onbekenden, op een gegeven moment stevast de vraag 'Wat doe jij eigenlijk?' krijgt. Ik vind het een moeilijke. Misschien omdat ik vraagtekens plaats bij de conclusies die we al snel trekken over de persoon, enkel aan de hand van diens beroep: ah, die is journalist, dan weet ik genoeg. De vraag 'wat doe jij eigenlijk' lijkt daarmee gereduceerd tot een manier om de onbekende iets overzichtelijker en grijpbaarder te maken, door diegene te vereenzelvigen met het idee dat de vraagsteller heeft bij het beroep dat die uitoefent. Niet

geheel onterecht natuurlijk; want een groot deel van ons leven krijgt ook invulling dankzij het beroep dat we uitoefenen.

Later nam ik de vraag Wat doe jij eigenlijk? als titel en startpunt voor de reeks interviews die drie jaar op nieuwsplatform nu.nl verschijnt. Meer dan vijftig mensen stelde ik de vraag Wat doe jij eigenlijk?, van sekspeeltjestester tot rechtbanktekenaar, van uitvaartfotograaf tot opruimcoach. Te vragen 'Wat doe jij eigenlijk' betekent voor mij daarbij tegelijk vragen: waarom doe je wat je doet? Maakt het je gelukkig; is het nodig dat het je gelukkig maakt? En wat betekent het voor jou dat je hiermee je dagen vult?

Zelf merk ik dat het me ook kwetsbaar maakt als ik me alleen maar identificeer met mijn werk. Kritiek, een foutje, een professionele tegenslag is dan al snel geïnterpreteerd als een persoonlijke tekortkoming, en in het ergste geval zelfs mislukking als mens. Anderzijds zou ik geen werk meer kunnen doen dat me niet op een persoonlijk niveau raakt of motiveert. Een geprivilegieerde positie. Want in de wereld zijn er meer mensen die deze eis niet dan wel kunnen stellen aan hun werk. Relatietherapeut en psycholoog Esther Perel spiegelt onze relatie tot ons werk aan onze romantische relaties. Van beide heb-

ben we volgens haar tegenwoordig veel te hoge en onrealistische verwachtingen. Onze romantische relaties en ons werk moeten ons volledige voldoening en bestaansrecht geven. Volgens haar een houding die gedoemd is te eindigen in een burn-out. Ook een vlam raakt immers ooit opgebrand.

Een aantal Amerikaanse en Indiase onderzoeken stelt dat gearrangeerde huwelijken ons net zo tevreden, zo niet meer tevreden maken dan huwelijken die ontstaan zijn uit verliefdheid. Bij gearrangeerde huwelijken blijken ten eerste de verwachtingen veel lager te liggen (waardoor mensen ook sneller positief verrast zijn) en ten tweede blijkt liefde die met de jaren groeit een veel sterkere, zekerder basis te zijn. Hoe meer tijd we met een persoon doorbrengen, hoe meer we gevoelens van genegenheid en verbinding ervaren tot die persoon. Zou dat ook zo met werk zijn? Misschien was het belanden bij het economiekatern wel mijn gearrangeerde huwelijk, waar ik steeds meer mijn heil, genoeg en eigen weg in ben gaan vinden. Het heeft er in elk geval toe geleid dat mijn liefde voor dit thema dusdanig gegroeid is dat ik er een heel boek aan wil wijden.

Het resultaat is een onalledaagse zoektocht naar de betekenis van het alledaagse in acht verhalen over

werk, die gemaakt zijn op plekken die ogenschijnlijk niet zoveel met werk te maken hebben. De keuze voor deze specifieke plekken en de geïnterviewden kwam voort uit het simpele gevoel dat er daar iets te ontdekken viel.

*Wat ik over werk
leerde van dromen*

Doen waar je van droomt begint bij een goed bed. Althans, volgens de reclameposter van beddenfabrikant Swiss Sense, waar ik na een slecht nachtje slapen langsloop onderweg naar een sollicitatiegesprek. De baan in kwestie zal ik uiteindelijk niet krijgen. Niet omdat de sollicitatiecommissie niet enthousiast was over mij, maar omdat er 'simpelweg een paar gedroomde kandidaten' bij zaten, die iedereen het nakijken gaven.

We dromen allemaal: van droombanen, van droompartners, van droomhuizen, van droomsollicitanten, van droomvakanties. Dromen kunnen aan duigen gaan, dromen worden bijgesteld en dromen houden ons op de been. Want als je eenmaal iets heb bereikt, moet je weer iets anders hebben om van te dromen.